

Eminentissimi Ac Reverendissimi Domini, D. Joannis Baptistæ, Cardinalis De Luca, Theatrum Veritatis Et Justitiæ, Sive Decisivi Discursus

Ad Veritatem Editi In Forensibus Controversiis, Canonicis & Civilibus, in quibus in Urbe Advocatus, pro una partium scripsit, vel Consultus respondit ; Cum Indicibus Argumentorum, Causarum ac Rerum luculentissimis. Opus Tam Judicibus, Quam Causarum Patronis, atque omnibus in utroque Foro ...

Tractatus Primi Pars I. de Usuris, & interesse, Pars II. de Cambiis, Pars III. de Censibus, Pars IV. de Societatibus Officiorum

Luca, Giovanni Battista de

Coloniae Agrippinae, 1691

Disc. VI. Romana usurarum Iudaicarum. An Princeps sæcularis, vel etiam Summus Pontifex possit usuras Hebræis permittere, vel teneatur prohibere; Et quatenùs dicta promissio fieri valeat, An illarum ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74112](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74112)

veteris *Sixti V.* ubi continentur capitula inita cum Cardinali Camerario super modo recipiendi & distrahendi pignora, ac super aliis ipsos Hebræos concernentibus, & de quibus capitulis pluries mentionem facit *Vermigliol. conf. 300. cum duobus seqq.* atque ita continuatum fuit usque ad hæc tempora, & de facto continuatur.

Et quamvis usque à temporibus *Clementis VIII.* qui multa statuit contra Hebræos, ut patet ex ejus *Constit. 19.* ac etiam curavit sublevare Communitates, reducendo, seu, ut vulgò dicitur, sbassando census, motivatum fuerit hujusmodi usuras reduci debere ad minorem rationem; Idemque initio cujuslibet Pontificatus omnium successorum pariter tentatum sit, nihilominus ad alteram innovationem eventum non est; Cùm autem initio Pontificatus Sanctissimi *Clementis IX.* Regnantis deputata esset plurium Cardinalium & Prælatorum Congregatio pro levamine Communitatum Status Ecclesiastici, in ista satis acriter per aliquos zelatores prius institutum fuit pro moderatione, postmodum verò acrius cum multis Theologorum votis & responsis pro omnimoda prohibitione, quodq; totaliter deleteret usus bancheriorum.

Quia verò ferè ab initio susceptæ Advocacionis casus dedit, quod sub clientela haberem Universitatem Hebræorum, cum qua, utpotè meam operam conducente, atque in illa fiduciam habente, pariformitèr ac cum aliis debitam charitatem, atque hujus muneris integritatem obligatam censui. Idcirco stantibus his motivis, ab eadem Universitate requisitus fui, ut præfatis votis ac responsis satisfacerem; Verum quamvis fortè ingenii vires non defuissent, etiam cum Theologorum & Moralium auctoritatibus & terminis quoad ea, quæ conscientiam, seu forum internum concernunt respondendi, Attamen volui quoad hæc abstinere, meam retinendo consuetudinem non immittendi falsam in messem alienam, retentaque propositione pluries hoc tit. & alibi insinuata, quod quilibet ejus personæ gerendæ in scena incumbere debet, neque se ingerere in iis, quæ alteri personæ demandata sunt, atque ut ille cui contigit agere partes Marthæ, relinquat suas partes Magdalenæ, & è contra; Proindeque quoad ea, quæ in dictis votis & responsis dicebantur super obligatione conscientie Summi Pontificis, suæque potestatis defectu non permittendi has usuras, eidem Universitati consului, quòd alios adiret Theologos & Morales, qui desuper consulti, satis doctè & convincentèr responderunt.

Prout ipsa Congregatio, satis maturè examinata & discussa materia, parvifecit motivum, in quo principaliter dicti scribentes insistebant, super defectu scilicèt potestatis Pontificis id tolerandi, ejusque obligatione in conscientia totaliter prohibendi, stante aded antiquo & continuato usu sub tot Summis Pontificibus zelantissimis contra Hebræos, ut præsertim fuerunt *Paulus IV. Pius V. Gregorius XIII. Clemens VIII.* ac etiam *Paulus V.* ut ex eorum Constitutionibus in utroque antiquo & moderno Bullario impressis patet, qui tamen id nedùm tolerarunt in isto eorum temporali Principatu, sed etiam ex persona Pontificis assensum præstiterunt, ut alii Italiæ, aliarumque Catholici Orbis partium Principes vel Respublicæ tolerarent, cum certa taxa seu reductione, ut præsertim patet ex dictis litteris *Sixti V.* Duci Sabaudia directis, registratis apud *Theaur. d. decis. 57.* ex quibus patet, quòd facta prima moderatione per Pontificem ad rationem 15. pro centenariis, cum experien-

tia dedisset eam ad praxim reduci nō posse, ampliata fuit ad eandem taxam Urbis 8. pro centenariis.

Ex hac enim tam diuturna observantia, totque Summorum Pontificum gestis seu provisionibus, inferebam scribens in ista causa, speciem nimis temeritatis videri redarguere tot Summos Pontifices, ipsamque Ecclesiam in universum, quod spatio tot sæculorum id toleraverint, atque publicè, etiam cum dictis taxis Apostolica auctoritate firmatis praticari permiserint; Licèt enim non controvertèrem super ipsa usura in genere ejusque substantia, utpotè de jure divino prohibita, Summum Pontificem dispensare non posse, neque illam generalitèr & indefinitè canonizare, ac licitam reddere; Nihilominus, quia eidem Pontifici facultas competit ipsum jus divinum declarandi, seu interpretandi, & consequentèr judicandi, quando citrà præfati juris violationem, id non per viam dispositionis, sed per viam tolerationis permitti possit & debeat, dum ex sensu omnium, tam Canonistarum, quàm antiquorum Theologorum, de quibus præsertim apud *Theaur. d. dec. 57.* ad ipsum tantum de hoc inspicere, ac judicare pertinet, Theologis autem, & Canonistis insinuantibus, tanquam in arte peritis, ejusdemque Pontificis consultoribus rationes & motiva, ex quibus ipse suum judicium desuper sit regulaturus, non autem quod eis ob aliquas scribentium opiniones ita deferendum sit, quòd hujusmodi opiniones canonizando, ita declararet tot Summos Pontifices, totamque Ecclesiam tandiù in errore stetitisse.

Ponderando potissimè, quòd à dictis præsertim temporibus *Leonis X.* ex quibus super hujusmodi usuris, Pontificias provisiones habemus, quamvis non desint volentes etiam à *Martino V. & Eugenio IV.* desuper statutum esse, ut post *Castrensi.* refert *Quæst. conf. 54. sub num. 12.* duo inita fuerunt Concilia generalia, Lateranense scilicèt sub *Leone X.* & Tridentinum initiatum sub *Paulo III.* & terminatum sub *Pio IV.* in quibus de reformandis, vel tollendis omnibus abusibus, qui in Ecclesia irrepissent, vigilantissimè, ac diligentèr actum fuit, & tamen nulla facta est provisio super re aded publicè & palam praticata, ut sine dubio sequitum esset, si contineret illum abusum, seu errorem, quem isti scribentes substinere satagebant.

Secluso autem hoc motivo, verè nullam substantiam habente in ordine ad potestatem ipsius Pontificis, suæque conscientie obligationem; In reliquis, omnino incongruas dicebam videri in hac materia; tam partes Theologorum, quàm illas Canonistarum; Siquidem tanquam indubitatum admittebam usuras etiam in Hebræis & infidelibus¹⁰ damnatas & illicitas esse, ut longè antea quàm hæc agerentur, egomet probavi occasione substinendi, quòd Christianus cessionarius Hebræi tales usuras exigere non posset ex deductis *disc. præcedèti.*

Hujusmodi verò tolerantia provenit ob desperatam salutem istarum personarum existentium extrà græmium Ecclesiæ, quæ proinde usquequò ad idem græmium redeant, de illarum salute sollicita non est, neque aliquam curam habet; Quo posito non videbatur, ad quid deservirent partes hujusmodi medicorum spiritualium cum illis, qui in hac materia fori interni cadaverum jure habendi sunt; Et consequenter inspectio reduci potius videbatur ad terminos polyticos, seu prudentiales, super ipsius Principatus, seu Reipublicæ regimine, & nè permitteretur proprios subditos ab hujusmodi feneratoribus excoriari, ex eadem ratione, ob quam antiqua Romana Respublica plures

pro-

provisiones desuper edidit, ac etiam successivè alii Principes statuerunt, ex his quæ habentur apud *Ann.*

²² *Robert. lib. 4. rerum judicarum cap. 18. Larrea alleg. 23. nu. 35. & 36. Cloche de arario lib. 1. cap. 62. nu. 35. & seq. Gubalin. de usuris lib. 1. cap. 5.*

Discurrendo igitur materiam in hujusmodi terminis prudentialibus, vel scilicet super omnimoda prohibitionem, vel super moderationem, seu reductionem, ad quam potissimè ex eisdem Congregationis iudicio tota inspectio restricta fuit; Plura hinc inde urgebant; Primò sicutam pro omnimoda prohibitionem urgere videbatur magnùm inconveniens, quod inducit usus hujusmodi bancheriorum, ob privilegium mutuandi super pignoribus absque necessitate indagandi, an bona oppignorata essent ipsorum oppignorantium necne, juxta ea, quæ habentur *disc. sequenti*, ubi de hujusmodi privilegii rationibus, ac declarationibus; Ità enim sequitur latum aditum, promptamque occasionem præberi furandi vasa argentea, & aurea, vestes, aliaque mobilia, ob promptam, & facilem occasionem oppignorationem mediante retrahendi pecuniam, ac fugiendi, vel furtum occultandi.

Secundò ob damna, quæ Reipublicæ inferuntur per Christianorum excoriationem, cum usuris adeò gravibus, præsertim verò filiorum familias, seu aliàs inexperitorum juvenum, qui aliàs non dissiparent, nisi hanc promptam haberent occasionem.

Tertiò, quia in omnium præsertim Moralium sensu dicta tolerantia locum habere debet ex motivo utilitatis Reipublicæ, ut scilicet egentibus ità in eorum necessitatibus consultum esse possit, Ideoque iidem scribentes monent Principes, ut in eorum ditionibus & dominiis curent introducere Montes Pietatis principalitèr erigi solitos pro gratuita pecuniarum mutatione super pignoribus. Et consequenter cum in Urbe ditissimus adsit Mons Pietatis magno pecuniæ numeratæ peculio semper provivis, cessabat unica præfata tolerantia ratio, dum ità remanet indigentibus consultum.

E conversò dicebam ego, quòd cum in humanis rebus dari non valeat omnimoda perfectio boni, absque alicujus mali, vel inconvenientis mixtura, idcirco tam legis scriptæ, quam prudentiæ regulæ exigunt attendendam esse boni præponderantiam, seu eligendum minus malum ex plenè collectis per *Barbof. axiomat. 141. nu. 6. & seqq.* inter ejus tractatus varios, ubi disputat ad partes istam questionem, an eligi, vel consulti possit minus malum, ut majus evitetur, etiam ubi utrumque est peccaminosum, & quo casu ratione peccati intrat difficultas ob aliud axioma, quòd non sunt faciendæ mala, ut inde eveniant bona ex deductis *eodem axiom. 141. numer. 3.* undè quando ista peccati ratio cessat, atque non urget materia læsionis conscientia, sed solum agitur in terminis humanæ prudentiæ pro meliori Reipublicæ regimine, dictum primum axioma rectè procedere videtur.

Plura ergò majora, & præponderantia Reipublicæ beneficia resultant ex hujusmodi Hebræorum tolerantia, etiam cum dicto bancheorum usu mutuandi super pignoribus sub usuris, ultra principalem, ac majorem utilitatem spiritualem, quod ità speretur, ac in dies obtineatur eorum conversio ad fidem, Primò nempe generalitèr, ob utilitatem tam Reipublicæ & Principatus in genere, quam ipsius Civitatis & Curia in specie, habendi hanc servilem & industrem populum, quasi tot industres & peritos servos ad christianorum commoditatem laborantes, undè triplex resultat utili-

Card. de Luca de Usur. & Interest.

tas, Una commoditatis & servitii, Altera majoris consumptionis victualium, aliarumque rerum per hunc populum, quo diminuto, seu istud domiciliùm deferente, hæc minor consumptio adesset, Et tertio in idem, majoris redditus vectigalium, aliorumque jurium Regalium super victualibus, aliisque rebus humano usui deservientibus; Si ergò expediens, ac utile est istum populum, quasi tot industres servos ad propriam comoditatem & utilitatem retinere, utique illi dare, seu permittere oportet modum, quo mediante vivere valeat; Ad instar eorum, quæ tradunt feudistæ de Barone, seu domino, ut teneatur pari in vassallis & sui loci incolis usû pascendi, & lignandi &c. nè inermem vitâ ducant, ut habetur in *Sabinen. statum Montis liberti sub tit. de feudis disc. 65.* Cùm igitur per *Paulum IV. d. constit. 3.* in viridi observantia existente, sit eis prohibitum possidere bona stabilia, necnon se ingerere in industriis concernentibus triticum, vinum, omniaque alia humanum victum concernentia, oportet eis permittere aliam industriam, seu modum vivendi, ut benè ponderat *Rota in Romana artis futoria 20. Martii 1620. coràm Sacrao impress. dec 194. par. 4. 18. rec. rom. 2.* edita occasione præntensionis, quæ habebatur per furones, nè Hebræi vestes novas conficere possent, seu merces lanæ & serici contractare, quasi quod solum permittenda esset illa ars circa vestes veteres usuales, quæ vulgò *cenciaria* dicitur.

Et licet replicaretur, quòd rectè vivere possunt cum dicta arte futoria, aliisque industriis, in quibus propriè eorum peritia consistit, nihilominus expertus ea, quæ circa hebræorum cum sola arte viventium habentur in *Romana collecta, seu datus hebræorum sub tit. de Regalibus ad materiam vectigalium disc. 101. cum seqq.* Dicebam cum fundamento veritatis, impracticabilem esse hujus populi & universitatis sustentationem cum hoc solo exercitio, dum de factò eadem Universitas ex retroactis calamitatibus belli divini & humani, atque ob alia accidentia, necnon ob præfata necessitatem subveniendi ejusdem populi pauperibus, qui Christianorum elemosynas & subventiones non habent, gravata est annua summa scutorum circitèr 25. m. retrahenda ex ipsorum hebræorum datus & collectis, quæ per solos bancheiros verè & de factò ferè in totum supportantur, ut in *dictis disc. 101. & seqq. sub tit. de Regalibus.*

Secundò in idem, quia cum ob dictas calamitates, aliaque accidentia, dicta Universitas de factò gravata sit ære alieno contracto cum Christianis cum beneplacito Apostolico in summa scutorum circitèr 300. m. pro quorum fructibus dictum annuum onus in adeò gravi summa supportatur, quòd debitum pro majori parte conversum est in loca montium ob aggregationem ad quosdam montes eidem Universitati per Pontifices concessam; si dicta prohibitio sequeretur, ita ut omnes cogendi essent victum cum arte futoria & diurna industria personali quærere, absque dubio Universitas redderetur impotens ad prædictum onus, quod redunderet in supplantationem Civitatis & Reipublicæ, ob amissionem dictæ ingentis summæ, quæ sub publica Principis fide dictæ Universitati credita est.

Tertiò magis in specie, circa ipsam individuum bancheiorum permissionem; Dicebam magnam exindè Civitati & Curia resultare commoditatem, non obstantem illa, quæ primo aspectu longè major videtur Montis Pietatis, nedum respectu plebis, ac populi minuti, qui ubi non habet pignora aurea, argentea, ærea, vel lineæ, tinea & deteriorationi non subiecta, sed habet bona lanæ, seu alterius

materia ita subiecta, unde maior cura & diligentia exigitur, non leuem patitur difficultatem, vel incommoditatem ejus indigentis promptè subveniendi mediante Monte Pietatis, ob inferiorum ministrorum asperitates & difficultates circa hanc bonorum speciem recipiendam; Sed fortius in ordine ad populum majorem, etiam Magnatum & primi ordinis, necnon nobilium & mercatorum, unde reverà, ut egomet circa initia Curia expertus sum, quoad personas idoneas & punctuales, est commoditas incomparabilis, ac pretio inestimabilis; Contingente siquidem ex aliquo accidenti, vel inopinato casu aliqua gravi indigentia, quam detegi non expedit, pro decore, ac existimatione conservandis, ita de facili occurri potest mediante oppignoratione gemmarum, seu bonorum aureorum, & argenteorum, aliarumque rerum pretiosarum sub nomine fiduciarum famuli faciendorum, ut habetur *disco. sequenti*; Hoc autem, ubi agitur de gravi summa, ob difficultates quae desuper habentur, fortius verò ob magnam publicitatem exinde resultantem, in Monte Pietatis non est practicabile

Potissimè verò dicta commoditas maxima est, ac pretio inestimabilis pro mercatoribus & negotiantibus, quorum praecipuum, ac majus peculium consistit in existimatione, cujus amissio, vel diminutio resultans à deficiente prompto implemento tractarum causare solet eorum decoctionem, ac immutationem status, itaut quandoque satis interfit in una hebdomada habere absque publicitate promptam pecuniam, etiam cum usuris fortè æquivalentibus, juxta antiquum morem, de quo supra, quoniam ob brevitate temporis, in quo restitutio sequitur, usurae quamvis graves, magnum comparativè commodum & utilitatem causant, Atque ego de facto scio plures negotiatores, deinde ditissimos effectos, ita in quibusdam urgentis, negotium, ac existimationem sustentasse, quodque aliàs decoctionem, ac omnimodam status immutationem cum maximo damno creditorum, & responsalium, ipsiusque Reipublicae gravi praerjudicio pati oportuisset; Ideoque facta comparatione hinc inde commodi & respectivè incommodi Reipublicae resultantis, longè majus, ac praerponderans videtur commodum.

Considerando potissimè, quod excepto isto ultimo casu negotiantium, ac Magnatum & nobilium, quorum principaliter interest necessitatibus absque publicitate occurrere, respectu reliqui populi, in quo ista convenientiae ratio non urgeat, dum commoditatem habet recurrenti ad Montem Pietatis, propriae stultitiae & fatuitati imputare debet, cur hanc viam eligat; Et ex his, aliisque considerationibus, dicta Congregatio, quasi concordibus votis, rejecit dictas instantias omnimodae prohibitionis.

Difficultas major fuit circa reductionem ad minorem moderatam summam, cujus reductionis respectu, egomet dabam manus victas, atque fatebar ¹⁹ argumentum non habere responsum, nisi urgent prudentiales rationes, ob quas, stantibus dictis magnis hujus Universitatis oneribus absque aliquo fundo, non expediebat circa eam aliquid innovare, nè exinde dictorum christianorum creditorum, atque ipsius Reipublicae supplantatio resultaret, dum ipsamet facti series, de qua supra, ad evidentiam probat, usurarum taxam, seu quantitatem juxta temporum conditionem regulatam esse; Anterioribus enim temporibus Romanae Reipublicae usurae erant majores, deinde verò moderatae, itaut graviores essent centesima hoc est ad 12. pro

centenario, ut eruditè probant *Ann. Robert. Larre. Gibalin. & ceteri de quibus supra num. 12.* Media verò tempora etiam minorem taxam postularunt, ²⁰ ut videmus in constitutione Federici Imperatoris, edita pro utriusque Siciliae Regnis, incipiente *Usurariorum*, per quam indefinitè Christianis usurae prohibentur, Hebraeis verò permittuntur cum taxa non excedente 10. pro centenario; Et successivè deteriorata temporum conditione receperunt ad eò magnum incrementum, quod ut supra initio dictum est, ascenderunt ad 100. pro 100. seu aliàs erant arbitrariae; Postmodum verò taxa statuta fuit, ut supra in scutis 30. pro centenario, successivè redacta ad 24. ac demum, ita temporum conditione exigente ad 18. Undè cum facta peræquatione fructuum locorum montium & censuum dicti ultimi temporis cum hodierno, satis notabilis esset diminutio, fortè ultra dimidium, utique atrecta debita proportione, dicta reductio remanebat inevitabilis.

Ex dictis tamen prudentialibus motivis, omnibus benè & maturè perpensis, major pars sensatissimè credidit, tunc desuper provisionis necessitatem pro populi levamine imminere, quando alium populum non haberet modum ejus indigentis occurrendi, quia nempe omnes Civitatis aëneratores eundem asperum & gravem usurarum modum tenerent, itaut populus de necessitate suffocatus remaneret, graves usuras supportandi; Et ex qua ratione per antiquam Rempubliam Romanam, aliosque Principes successivis temporibus super usurarum moderatione desuper provisum est.

Hæc autem ratio in præsentem cessat ob dictam commoditatem mutui gratuiti à Monte Pietatis, ac etiam ob occasiones habendi à Christianis pecunias ad cambium, vel censum sub nimium moderato fructu quatuor, vel quinque pro centenario, unde propterea ista Hebraeorum via deservit solùm, vel negotiatoribus & populo majori ex clandestinitate maximam utilitatem reportantibus ut supra, vel fatuis & stultis, quibus non de facili provideri potest, nè sive uno, sive altero modo suum projiciant; Proindeque prudentissimè conclusum fuit, superferendum esse per aliquod tempus in desuper aliquid determinando, atque interim providendum esse, quòd inferiores ministri Montis Pietatis, melius eorum partes impleant, atque à difficultatibus & asperitatibus cum populo minuto abstineant, quoniam ita, ex ipsa naturali operatione resultabit provisio, sive ut dictum est, aperta stultitiae species est, ut qui promptum habet modum gratuiti mutui, illud sub adeò gravibus usuris suscipere velit, & sic non urget necessitas, à qua pendet suffocatio, cujus ratione Principis provisio necessaria est.

*****

ROMANA

PIGNORUM

PRO

VENTURA ET ANGELO DE

SERMONETA BANCHERITIS

HEBRÆIS,

CUM

MARCHIONE RAIMUNDO.

C. 166